

Grammatisk hokjønn i trøndersk barnespråk: Ein korpusstudie

Guro Busterud³ og Terje Lohndal^{1,2}

¹NTNU Noregs teknisk-naturvitskaplege universitet

²UiT Noregs arktiske universitet

³Universitetet i Oslo

Samandrag

Det siste tiåret har det blitt forska mykje på grammatisk kjønn i Noreg, både på korleis barn lærer det og korleis det grammatiske kjønnssystemet er i endring. Basert på korpusdata ser Rodina & Westergaard (2013) på korleis unge barn i Tromsø lærer seg kjønnssystemet, det vil seie barn yngre enn tre år. Dei finn at barna ikkje har problem med bunden form, men at dei slit med kongruens på andre former. Denne artikkelen ser nærare på korpusdata frå tre barn under tre år i Trondheims-området for å sjå på distribusjonen av grammatisk kjønn i språket deira. Overordna finn vi den same tendensen i korpuset frå Trondheims-området som i Tromsø, men det er også nokre interessante skilnader. Artikkelen diskuterer også tilhøvet mellom grammatisk kjønn og bøyingsklasse.

Nøkkelord: bøyingsklasse, barnespråk, grammatisk kjønn, korpus, standardverdi, trøndersk

1. Innleiing¹

Grammatisk kjønn i norsk har vore eit populært forskingstema det siste tiåret. Ikkje minst har det vore mykje merksemd kring den pågåande endringa frå eit

-
1. To anonyme konsulentar skal ha særskilt takk for grundige og nyttige rapportar. Yvonne van Baal har også komme med mange gode kommentarar på eit utkast, og vi er takksame for innspel til ulike delar av artikkelen frå Merete Anderssen, Ivar Berg og Stian Hårstad. Takk også til Tina Ringstad som for fleire år sidan henta ut relevante genusformer, og til Hedda Solbakken for ytterlegare systematisering av data. Forskinga bak artikkelen var ein del av MultiGender-prosjektet ved Senter for grunnforskning (CAS) 2019-2020. Artikkelen er også del av NFR-prosjekta MiMS (prosjektnummer 250857) og GenVAC (prosjektnummer 301094).

tradisjonelt germansk system med tre genus til eit system med felleskjønn og inkjekjønn, særleg knytt til Tromsø og Trondheim (sjå oversyna i Busterud et al. 2019, 2020). Særleg har den ubundne artikkelen blitt studert, men samanhengen mellom den ubundne og den bundne artikkelen har også vore eit viktig spørsmål i forskinga. Generelt er det den ubundne artikkelen som endrar seg, der *ei* og *ein* fell saman til *ein*.

Ei viktig kjelde til å forstå grammatisk kjønn betre, er å sjå på språkleg endring mellom generasjonar, slik mykje av denne forskinga det siste tiåret har gjort. Ei anna kjelde er å sjå på korleis svært unge barn lærer genussystemet. Dei mønstera dei eventuelt syner, gir oss også viktig informasjon om korleis eit genussystem utviklar seg. Rodina & Westergaard (2013) såg på barn under tre år i Tromsø, og i denne artikkelen vil vi sjå på tre barn under tre år frå Trondheims-området. I Tromsø fann Rodina & Westergaard liknande tendensar i barnespråksutviklinga som dei endringstendensane vaksne syner same stad, og eit spørsmål er om vi finn den same trenden i Trondheim. Ein grunn til å vente annleis resultat, er at barna i Tromsø-korpuset blei fødd i 1995, mens barna i korpuset frå Trondheims-området blei fødd mot slutten av 2010. Det er difor ikkje usannsynleg at skilnaden i alder er så stor mellom desse to gruppene at det kan føre til at dei har internalisert ulike grammatikkar.

Artikkelen held fram slik: I del 2 ser vi på tidlegare forskning og eit utsnitt av relevant bakgrunn. Forskingsspørsmåla våre og føreseiingane tidlegare forskning gir, kjem i del 3. Korpuset og metoden vår er skildra i del 4, mens del 5 presenterer resultatata. Vi drøftar desse resultatata i del 6 og samanliknar dei med ein liknande korpusstudie av Rodina & Westergaard (2013) og også med funna i Busterud et al. (2019, 2020). Del 7 samanfattar og rundar av artikkelen.

2. Tidlegare forskning og bakgrunn

Tradisjonelt har norsk tre grammatiske kjønn: Hankjønn, hokjønn og inkjekjønn. Haugen (1976: 288) seier at dei tre kjønna har halde seg «in the overwhelming majority of the Scandinavian dialects down to the present». Kjønn kjem til uttrykk på mange element: den ubundne artikkelen, den bundne artikkelen, adjektiv, eigeomsord og pronomen. Med unnatak av den ubundne artikkelen, er det mykje formsamanfall (synkretisme) mellom hankjønn og hokjønn. Det heiter *den bilen* og *den boka*, men *det jordet* i inkjekjønn. Det same gjeld adjektiva der det heiter *ein stor bil* og *ei stor bok*, men *eit stort jorde*. Demonstrativ og nokre kvantorar oppfører seg også slik: *denne bilen* og *denne boka*, men *dette jordet*, og likeins *all vin* og *all suppe*, men igjen *alt rot*.

Mange dialektar har samsvar mellom den ubundne artikkelen og det bundne suffikset, som illustrert i (1).

- (1) a. ein bil – bilen
 b. ei bok – boka
 c. eit jorde - jordet

Dette gjer at det har vore vanleg å rekne den bundne artikkelen som eit uttrykk for genus (Faarlund, Lie & Vannebo 1997; sjå også Andersson 2000 og Dahl 2000 for svensk). Det er fordi ein har å gjere med ei tovegs føreseiing: den bundne forma føreseier den ubundne forma, og likeins motsett. I nyare tid har dette synet fått mykje motbør. Standarddefinisjonen på genus seier at «[g]enders are classes of nouns reflected in the behavior of associated words» (Hockett 1958: 231, jf. også Corbett 1991). Ut frå ein slik definisjon, skal ikkje eit bunde morfem bli rekna som genusmarkør, men heller som bøyingsklasse. Mange forskarar har etter kvart komme fram til dette: Fretheim (1985), Lødrup (2011), Rodina & Westergaard (2015, 2017, 2021), Lohndal & Westergaard (2016, 2021), Svenonius (2017), Westergaard & Rodina (2016), Busterud et al. (2019, 2020). Enger (2004) argumenterer for ein mellomposisjon der den bundne artikkelen til ein viss grad uttrykkjer genus (sjå også Berg 2019). Om ein ser på mange andre språk, er det ein tydeleg konsensus at genus og bøyingsklasse er to ulike fenomen; sjå Lohndal & Westergaard (2021) for meir om dette og diskusjonen i del 6 nedanfor.

Norsk blir rekna som eit lite transparent genuspråk. Det vil seie at det er få eigenskapar som kan føreseie kva genus eit einskild substantiv har, i motsetnad til språk som italiensk og russisk der den morfofonologiske forma generelt avgjer kva genus substantivet har. Samstundes er det ulike syn på om det er mogleg å lage nokre reglar for tildeling av genus. Trosterud (2001) foreslår faktisk 43 ulike reglar som tar omsyn til fonologisk, morfologisk og semantisk informasjon. Hankjønn er standardverdien fordi han er det dominerande kjønnet. Desse reglane har mange unnatak, og nokre er sær s spesifikke. Det finst noko meir forskning på dette spørsmålet, men sidan Urek, Lohndal & Westergaard (dette nummeret) tar opp dette spørsmålet i detalj, går vi ikkje nærare inn på det her. For oss er det sentrale at norsk er lite transparent, og det gjer at ein kan vente at barn har større problem med å lære språket samanlikna med eit språk som har eit transparent system utan mange unnatak.

Om vi ser nærare på tileiing av genus i norsk, syner det seg at føreseiinga stemmer. Rodina & Westergaard (2015) syner at alle tre genus ikkje er på plass

før i sju års-alderen (med 90 % grannsemd i eksperimentelle situasjonar). Russiske barn har til dømes genus på plass mykje tidlegare (Rodina 2008). Eit interessant spørsmål er sjølvsagt kva barn gjer før genussystemet er på plass. Ut frå synet om at hankjønn er standardverdi, kan ein vente at barn vil nytte meir hankjønn enn anna genus før dei er sju år. Det er også det vi ser. Plunkett & Strömqvist (1992) ser på data frå Vanvik (1971) av eit barn som veks opp i Oslo. Her overgeneraliserer barnet hankjønn til inkjekjønnsk kontekstar. Dette er illustrert i (2).

- (2) a. eggen min
b. badekaret min

Anderssen (2006) rapporterer også om overgeneralisering av hankjønnsformer i eit korpus av eit einspråkleg barn, jf. (3).

- (3) a. en dame (jf. *ei dame*) (Ina 1;10.4)
b. en spøkels (jf. *et spøkelse*) (Ina 2;10.2)

Korkje Plunkett & Strömqvist (1992) eller Anderssen (2006) har gjennomført eit kvantitativt studium av denne typen overgeneralisering. Derimot finn vi dette i Rodina & Westergaard (2013). Dei ser på korpusdata frå to einspråklege barn og to tospråklege barn som lærer norsk og engelsk (korpusdata er frå Anderssen 2006 og Bentzen 2000). Dei finn ingen tydeleg forskjell mellom dei einspråklege og tospråklege barna. Sjølv om det er variasjon mellom barna og også mellom ulike genusformer, er det overordna biletet at både hokjønn og inkjekjønn blir bytta ut med hankjønnsformer, slik dataa i (3) illustrerer. Den ubundne artikkelen *ei* blir erstatta av *en* i 63 % (69/109) av tilfella, og *et* blir erstatta av *en* i 71 % (89/126) av tilfella. Barna har ikkje problem med hankjønn, der er det berre 1 % (2/272) av formene som ikkje er i samsvar med målforma. Ser vi nærare på andre genusformer, finn Rodina & Westergaard (2013) at barna stort sett har former som er suffiks, på plass. Det er berre 2 % avvik (17/851) samla sett for bundne form eintal, og da dreier det seg om slike døme som i (4).

- (4) i vinduen (jf. *i vinduet*) (Emma 2;8.20)

For hokjønn og inkjekjønn, er det 4 % (høvesvis 3/138 og 10/229) overgeneralisering av hankjønnsformer. Dette er svært ulikt den ubundne artikkelen, og har også blitt nytta som eit viktig argument for at bundne former uttrykkjer

bøyingsklasse og ikkje genus (jf. over). Når det gjeld frittstående possessivformer, er det også ein del avvik frå målspråket, jf. (5) som syner hankjønnsforma av possessivet saman med eit inkjekjønnsord.²

(5) Mummimamma sin forkle (Sunniva 2;0.18)

Asymmetrien held seg i denne konteksten også: Hankjønnsformene er meir målspråklige enn for dei to andre kjønna. Det er 33 % (16/48) avvik i hokjønn og 29 % (21/73) avvik i inkjekjønn, samanlikna med berre 12 % (12/103) for hankjønn. Dei fleste avvika skuldast overgeneralisering av hankjønnsforma (Rodina & Westergaard 2013: 57). For dobbel bestemming er det ein del skilnader mellom dei fire barna der det varierer frå 12 % (16/134) til 76 % (40/53) når det gjeld rett markering på både den preminale og postnominale artikkelen. Det er særleg problem med inkjekjønn, der former som (6) er vanlege.

(6) den store flyet (jf. *det store flyet*) (Ole 2;8.5)

Det er altså fellesforma *den* som kjem inn for inkjekjønnsforma *det*. Rodina & Westergaard (2013) rapporterer også at det er mange døme på at den same leksikalske eininga opptrer med målspråklik markering på suffikset, men ikkje på den ubundne artikkelen. Dette er vist i (7).

(7) a. en fly (Ole 2;8.5)
b. inni flyet (Ole 2;8.5)

Nok ein gong ser vi ein tydeleg skilnad mellom suffiks og andre genusformer. Samstundes er det uklart i kva grad funna til Rodina & Westergaard (2013) for Tromsø-målet gjeld for andre dialektar. Det vil vi undersøke nærare i denne artikkelen.

2. Vi kjem i denne artikkelen til å nytte omgrep som «avvik» og «samsvar» i høve til målspråket. Det er sjølvstøtt mogleg at målspråket er i endring og at det vi karakteriserer som anten «avvik» eller «samsvar» da ikkje stemmer. Samstundes er det naudsynt å kunne snakke om korleis barns bruk av genus er samanlikna med noko, og det naturlige blir da å ta utgangspunkt i vaksenspråket. Vi kjem attende til dette med målspråk i del 4 om metode nedanfor.

3. Forskingsspørsmål og føreseiingar

Den tidlegare forskinga og bakgrunnen i del 2 gir grunnlag for å formulere fleire forskingsspørsmål og føreseiingar. Vi listar opp følgjande forskingsspørsmål:

1. Kva er distribusjonen av genusformer og tilhøyrande bøyingsklassar i talespråket til barn frå Trondheims-området?
2. Korleis er distribusjonen av genusformer i talemålet til barna frå Trondheims-området samanlikna med distribusjonen i talemålet til barna frå Tromsø?
3. Er det skilnad mellom ulike genusformer og tilhøyrande bøyingsklassar?

Tidlegare forskning gir grunn til å formulere fleire føreseiingar. Dette gjeld særleg Rodina & Westergaard (2013) som ser på eit liknande korpus. Samstundes er den eksperimentelle studien til Busterud et al. (2019, 2020) relevant sidan han seier noko om kva målspråket er. Ut frå dette vil vi vente at distribusjonen til genusformer hos barn i Trondheims-området ikkje er så ulik det som er funne i Tromsø, men vi vil kanskje særleg vente at det er mindre produksjon av hokjønnsformer. Dette er basert på Busterud et al. (2019, 2020) sitt argument om at endringa i ubunden artikkel frå *ei* til *en* tok til tidlegare i Trondheim enn i Tromsø. Her er det også relevant at barna frå Tromsø blei fødd i 1995, medan barna i Trondheims-området blei fødd i 2010. Samstundes har det eine barnet i vårt materiale ikkje vakse opp i Trondheim sentrum (Tuva), og vi kan kanskje vente ein skilnad heller mellom det barnet og dei to barna som er frå Trondheim by. Vidare ventar vi også ein skilnad mellom suffiks og frittstående former, der suffiksa er på plass tidlegare enn dei frie formene. Dersom det er slik, har vi meir støtte for å operere med eit skilje mellom genusformer og former som uttrykkjer bøyingsklasse, slik det har blitt vanleg å gjere i litteraturen.

4. Metode

Datamaterialet til denne studien kjem frå frå Ringstad-korpuset (sjå Ringstad 2014 for nærare omtale). Dette korpuset er offentleg tilgjengeleg i databasen CHILDES³. Det inneheld opptak av spontan tale over tid frå tre barn: Idun, Tuva og Ylva. Alle tre er einspråklege norske barn som er fødde og har vakse opp i Trondheims-området. Ifølge Tina Ringstad (p.k.) har Tuva vakse opp på

3. <https://chilides.talkbank.org/browser/index.php?url=Scandinavian/Norwegian/Ringstad/>

Stjørdal medan dei to andre har vakse opp i Trondheim. Det er variasjon både i talet på opptak av kvart barn, lengda på opptaka, og alder på barna ved dei ulike opptaka. Tabell 1 gjer greie for dette.

Barn	Tal på opptak	Tal på ytringar	Alder første opptak	Alder siste opptak	Dialekt mor	Dialekt far
Idun	10	634	2;3.8	2;9.2	Trøndersk	Austlending
Tuva	5	986	1;10.17	2;8.21	Trøndersk	Trøndersk ⁴
Ylva	5	398	2;1.9	2;8.11	Nordlending	Vestlending

Tabell 1: Oversyn over barna i Ringstad-korpuset. Alder er gitt i formatet 'år;månad.dag'.

Det har ikkje vore mogleg å etablere ein meir spesifikk dialekt for foreldra nærare enn det som er skildra i metadata til korpuset og i Ringstad (2014).

To assistentar har gått gjennom dei skriftlege transkripsjonane manuelt og har plukka ut førekomstar av eintalsform av substantivfraser i ubunden form eintal, bunden form eintal, demonstrativ, dobbel bestemming, og possessiv. Vi har utelate eigennamn og namn på songar og TV-program, og substantivfrasar som førekjem som del av ei regle eller ein song. Vi har også utelate ord der det er usikkert kva numerus substantivet har. Sidan barna i dette korpuset er svært unge, er det mange ord dei ikkje klarar å uttale, men som likevel er enkle å forstå i konteksten. Til dømes er det lett å forstå at det i Ylva (2;2.21) si ytring *den ælikoptere* er tale om eit helikopter. I korpuset er det også markert kva desse avvikande uttalane tydar. Førekomstar der det har vore umogleg å avgjere kva tydinga til ordet er, har vi ikkje tatt med.

Eit sentralt spørsmål er korleis vi identifiserer genus på substantiva, altså kva som er målspåket til barna. Det er ein god del variasjon mellom norske dialektar når det gjeld genus, og det finst ikkje eit oppdatert oversyn over denne variasjonen. Vi har difor tatt utgangspunkt i *Nynorskordboka* til ei første kategorisering. Dette betyr at vi har rekna med at målspåket er ein dialekt med tre genus. Busterud et al. (2019, 2020) syner at genussystemet i Trondheim er i endring, og berre 35 % av den vaksne gruppa ser ut til å ha eit system med tre kjønn. Vi har ikkje sett systematisk på bruk av genus i språket til foreldra i Ringstad-korpuset, men vi ser at foreldra/vaksenpersonane til alle dei tre barna ved

4. Dette er ikkje dialekta til far, men dialekta til bestemor, sidan korpuset rapporterer at ho er den andre vaksne som er mest til stades i opptaka. Både far og mor er vakse opp same stad som Tuva (Ringstad 2014: 32).

fleire høve bruker *ei* til hokjønnsord.⁵ Dette tyder på at barna blir eksponert for ein dialekt der hokjønnsformer førekjem.

Det er viktig å vere merksam på at nokre substantiv har eit anna genus i trønderske dielaktar samanlikna med kva som er mest utbreidd i nynorsk. Til dømes er *vaffel* oftast hokjønn i Trondheims-dialekten, og difor reknar vi former som *den vafla* (Tuva 2;3) som hokjønnsord. Hokjønnsforma på *vaffel* stammer truleg frå hokjønnsordet *vaffelkake*. I Ringstad-korpuset finn vi døme på at både mora til Ylva og mora til Idun bruker denne forma: *vaffelkak/vaffelkaka*. Ylva si mor seier også *vafla* i bunden form eintal. Det er også relevant å merke seg at søk i trønderske aviser gir treff på *ei vaffel*. Samla sett har vi difor eit godt grunnlag for å kategorisere *vaffel* som hokjønn. Eit anna døme er *pakke*, som i mange trønderske dialektar kan opptre med hankjønn. Difor reknar vi former som *derre pakken* (Ylva 2;6.7) som hankjønnsord. Ifølge Beito (1954: 301) førekjem *pakke* både som hokjønn og hankjønn. Vi går ikkje inn på alle substantiva her, men nokre fleire detaljar kjem fram i resultatdelen.

Mange av substantiva har blitt sjekka mot bruken til dei vaksne i korpuset. Om det ikkje har tilstrekkeleg informasjon om genus til einskilde substantiv i data til dei vaksne, har vi også konsultert lokale ekspertar på trønderske talemål for å høyre kva dei meiner er det mest frekvente genuset på eit gitt substantiv. Samla sett burde kategoriseringa vi har komme fram til, vere så rimeleg som råd er.

I del 2 tok vi opp spørsmålet om terminologi knytt til skilnader mellom produksjonen til barna og til målspråket. Eit anna metodisk spørsmål er korleis ein kategoriserer slike skilnader. Generelt kan ein se føre seg to hovudtypar av skilnader: i) Barnet produserer ei form, men denne forma er annleis enn i målspråket, eller ii) barnet utelet heile forma, altså produserer ikkje ein artikkel eller ei bøyingsending på eit adjektiv. Resultata våre i del 5 vil syne at vi finn begge typar i korpuset vårt. Vi skil ikkje mellom desse typane i tabellane i del 5, men vi går nærare inn på dei i presentasjonen av dei einskilde datapunkta.

5. Resultat

I denne delen presenterer vi resultata frå korpusstudien. Først ser vi på resultata for produksjon av ubunden artikkel (5.1), deretter det bundne suffikset (5.2), dobbel bestemming (5.3) og possessiv (5.4). Vi har ikkje tatt med adjektiv eller

5. Vi har ikkje undersøkt om foreldra i korpuset konsekvent bruker *ei* til alle hokjønnsord, men vi ser at *ei* blir brukt.

kvantorar i denne artikkelen. Det er særst få av desse som kjem fram i kontekstar der ein får distinktiv informasjon om genus på grunn av synkretismen mellom hankjønn og hokjønn. Og der ein får fram informasjon, finn vi målspråklik produksjon. Idun seier til dømes *ei lita kake* (2,4) og *eit digert fly* (2;8.20). Tala er altså så små at dei ikkje er med her.

5.1. Genus på ubunden artikkel i eintal

Tabell 2 viser resultatata for ubunden form eintal. Det er stor variasjon i produksjonen til barna av denne forma. Tuva har berre éin førekomst, medan Idun og Ylva har høvesvis 55 og 87 førekomstar. Både Idun og Ylva nyttar langt fleire hankjønnsformer enn ho- og inkjekjønns-former.

Barn	Hankjønn (<i>en</i>)	Hokjønn (<i>ei</i>)	Inkjekjønn (<i>et</i>)	Total
Idun	36/36 (100%)	3/10 (30%)	7/9 (77,8%)	46/55 (83,6%)
Tuva	100% 1/1	-	-	1/1 (100%)
Ylva	63/63 (100%)	0/9 (0%)	6/15 (40%)	69/87 (79,3%)
Total	100/100 (100%)	3/19 (15,8%)	13/24 (54%)	116/143 (81,1%)

Tabell 2: Ubunden form i eintal (% , målspråklik/total).

Idun og Ylva bruker alltid hankjønnsartikkel til hankjønnsord (8a–b), og når dei har ein artikkel til inkjekjønnsord som ikkje er målspråklik, er det hankjønnsartikkelen dei nyttar (8c–d). Ylva bruker konsekvent *ein* også til hokjønnsord (9a). Idun er den einaste som nyttar *ei* til hokjønnsord, men det skjer berre i tre av ti tilfelle (jf. (9b–d)).

- (8) a. en kopp (Idun 2;6.23)
 b. en kanin (Ylva 2;1.19)
 c. en glass (Idun 2;6.23)
 d. en teppe (Ylva 2;6.23)
- (9) a. en jente (Ylva 2;6.17)
 b. ei lita kake (Idun 2;4)
 c. ei lita papegøye (Idun 2;5.20)
 d. ei skilpadde (Idun 2;6.9)
 e. en ert (Idun 2;5.26)

5.2 *Form på det bundne suffikset i eintal*

Før vi ser på resultatene, er det naudsynt å gå inn på kva som skjer med det bundne suffikset når tonelaget er cirkumfleks. I nokre av dei trønderiske dialektane kan ein skilje tostava hankjønnsstavn markere bunden form eintal ved å nytte såkalla *cirkumfleksstonelag* der det kan høyrast ut som om vokalen blir uttalt i begge stavingane: *ma-an*. Slik bruk av cirkumfleksstonelag for å markere bunden form eintal finn vi døme på også i Ringstad-korpuset (10).

- (10) a. en mann – mâ:n (Tuva 1;10.14–2;7.10 (12 førekomstar))
 b. en hund – hû:n (Ylva 2;6.23)

Denne måten å markere bunden form på fungerer ikkje for alle substantiv, til dømes *fisk*.⁶ Tuva og Ylva bruker både cirkumfleks og det bundne suffikset for å markere bunden form eintal (11–12), og vi finn også eksempel der det kan sjå ut som om både cirkumfleks og det bundne suffikset blir brukt (13).

- (11) a. mânj (Tuva 2;3.23)
 b. mannen (Tuva 2;3.23)
 (12) a. hûnd (Ylva 2;6.23)
 b. hunden (Ylva 2;2.5)
 (13) bîln (Ylva 2;1.18)

Desse dataa tyder på at barna kjenner til begge måtane å markere bunden form eintal på. I denne artikkelen har vi rekna både det bundne suffikset og cirkumfleks som markørar for bunden form eintal, også dei tilfella der barna sin bruk av cirkumfleks kan sjå ut til å vere litt ulik vaksne sin bruk.

Tabell 3 syner resultatene for korleis barna nyttar bunden form eintal. I korpuset finn vi *-a*-ending på *vafle* (Tuva 1;2.20) og *penna* (Idun 2;6.25). Basert på diskusjonen i del 4 har vi kategorisert desse orda som hokjønne i vårt materiale.

6. Etter Dalen (2008: 39) førekjem cirkumfleksstonelag ved to typar substantiv. Den eine typen er svake substantiv som har mista endingsvokalen sin via apokope (*kîst* 'kiste', *k^âp* 'kåpe'), medan det andre tilfellet er cirkumfleksstonelag ved kontraksjon, når endinga *-en* kjem etter *n*, *r* eller *l* som i *mânn* 'mannen', *stôln* 'stolen', *mûrn* 'muren'. Det er dermed berre hankjønnsord som endar på *-en* som tilsynelatande kan sjå ut som dei markerer bunden form utan eit uttrykt bunden suffiks. Sjå også Kristoffersen (2011) for eit anna perspektiv på cirkumfleks.

Barn	Hankjønn (-en)	Hokjønn (-a)	Inkjekjønn (-et)	Total
Idun	165/166 (98,8%)	92/95 (96,8%)	79/79 (100%)	336/340 (98,8%)
Tuva	97/102 (94,2%)	59/59 (100%)	53/53 (100%)	209/214 (97,7%)
Ylva	671/688 (97,5%)	285/300 (95%)	286/289 (99%)	1242/1277 (97,3%)
Total	933/956 (97,6%)	436/454 (96%)	418/421 (99,3%)	1787/1831 (97,6%)

Tabell 3: Form på det bundne suffikset i eintal (% , målspråklik/total).

Det er stor skilnad mellom barna når det gjeld talet på førekomstar. Eit fellestrekk er likevel at alle barna produserer om lag dobbelt så mange hankjønnsord som ho- eller inkjekjønnsord. Barna har så å seie ingen avvik ved inkjekjønnsord. Dette er overraskande sidan dette er den forma der barna i studien til Rodina og Westergaard (2013) hadde flest avvik (4 %). Samstundes er det viktig å peike på at det er umogleg å avgjere om barna har *-et*-ending eller ei form for *-e*-ending ved inkjekjønnsord. Vi har talt alle desse førekomstane som bundne inkjekjønnsformer. Tuva har målspråklige hokjønnsord, men ho er også det barnet som produserer færrest hokjønnsord. Idun og Ylva har høvesvis 96,8 % og 95 % korrekt bruk på hokjønnsord. Tuva har flest avvik ved hankjønnsord (94,2 % korrekt), medan Idun og Ylva ligg på høvesvis 98,8 % og 97,6 % korrekte former. Ein nærare kikk på Tuva sine avvikande hankjønnsord viser at to av dei fem målspråksavvikande førekomstane skyldes at ho bruker *-a*-ending på *smokk* og *skole*. Ho bruker også *-en*-ending på desse orda. Også dei vaksne i Tuva sitt korpus bruker både *-a*- og *-en*-ending på desse to orda. Dette tyder på at Tuva har ueinsarta input for desse orda, og dermed er det problematisk å kategorisere det eine suffikset som målspråkulik, eller avvikande. Ser vi bort frå desse to førekomstane, har Tuva målspråkligt suffiks ved 99 av 102 førekomstar (97,1 %) av hankjønnsord, og er dermed målspråklik på linje med Idun og Ylva. Sjølv om det varierer kva for suffiks barna har flest avvik med, er forskjellen mellom informantane låg når ein ser på klassene samla for kvar informant. Da har dei 97,3–98,8 % korrekt produksjon.

Samanlikna med dei andre genusformene vi ser på i denne artikkelen, er bunden form eintal den mest frekvente forma. Det er også den forma der barna har færrest avvik. Berre Ylva har inkjekjønnsformer som avvik frå målspråket, og i alle førekomstane er det hankjønnsforma som blir nytta (14).

- (14) a. oden (*hodet*) (Ylva 2;2.28)
 b. kommen (*skummet*) (Ylva 2;6.11)
 c. plastern (Ylva 2;3.28)

Ylva produserer fleire ord enn dei andre barna, og det kan kanskje vere ei forklaring på kvifor vi berre finn avvik i hennar inkjekjønnsord.

Barna bruker flest ho- og hankjønnsord, og det er også, ikkje uventa, her vi finn flest avvik. Til liks med inkjekjønn, er det hankjønnsforma som blir overgeneralisert når barna har avvik i hokjønn (15).

- (15) a. pappaløven (Idun 2;8.12)
 b. nesn (*nesen*) (Idun 2;6.23)
 c. bien (Ylva 2;2.13 og 2;3.28)
 d. damen (Ylva 2;6.17)
 e. dokken (Ylva 2;3.21)
 f. jordbærn (Ylva 2;3)

Fleire av hokjønnsorda førekjem både med *-en-* og *-a-*ending hos ein og same informant. Idun seier både *nesn* (15b) og *nesa* (16a), I trøndersk finst det to ulike versjonar av ordet *nase*: I bygdemåla er *nase* (*ein nase*, ubunden eintal – *nasin*, bunden form fleirtal) hankjønn, medan i Trondheims-området er også *næse* vanleg, og denne forma kan vere både ho- og hankjønn (jf. også Beito 1954: 45). Mora til Idun bruker hankjønnsforma *nesn*, medan faren bruker hokjønnsforma *nesa*. Denne variasjonen i input kan truleg forklare Iduns inkonsekvente suffiksbruk på ordet *nase*.

Ylva bruker både *-en-* og *-a-*ending på *bie*, *dame*, *dukke*, *jordbær* (16b–e). Dette er alle ord som kan vere hokjønn, medan ord for bær også kan vere inkjekjønn mange stader. Sidan hokjønnsord også kan bøyast som hankjønnsord, og denne variasjonen truleg også finst i inputen hennar, er dette mindre overraskande.⁷

- (16) a. nesa (Idun 2;8.12)
 b. bia (Ylva 2;3.28 (3 førekomstar) og 2;3.27)
 c. dama (Ylva 2;2.26 (2 førekomstar) og 2;3.13)

7. For Ylva sin del kan dette også vere påverknad frå mora si nordnorske dialekt, der *bie* kan vere hankjønn.

- d. dokka (Ylva 2;3.21)
- e. jordbæra (Ylva 2;3)

Avvika ved hankjønnsord er meir varierte. Idun har berre eitt avvik: Ho seier *bila* ein gong (17a). Det er velkjent at *bil* kan vere hokjønn i trøndersk (jf. Busterud et al. 2019, 2020). Vi finn ingen døme på hankjønnsform av dette ordet i Idun sine data, noko som tyder på at ho har kategorisert det som hokjønnsord. Ylva har derimot stor variasjon i sin produksjon av *bil* i bunden form eintal: *bila*, *bilen*, *bile*, *bil*. Forma *bile* kan vere døme på inkjekjønnsform for dette ordet. Vi har kategorisert *bil* som hankjønn i vårt materiale.

Ylva og Tuva har også andre typar avvik ved hankjønnsord. Nokon ord førekjem i naken form (18), andre har *-a*-ending (17). *Smokk* og *vask* er normalt hankjønnsord i trøndersk og er kategoriserte som hankjønn i våre tabellar.⁸ Korpuset viser imidlertid at vaksenpersonane Tuva omgir seg med, også i nokre tilfelle sier *smokka*, sjølv om dei oftast seier *smokken*. Dette kan forklare kvifor Tuva seier både *smokka* (17b) og *smokken*. Også *skole* førekjem med både *-a*- og *-en*-ending hos både Tuva (17c) og dei vaksne i hennar korpus.

- (17) a. bila (Idun 2;6.25, Ylva 2;2.3, 2;2.5, 2;2.26)
- b. mokka (*smokken*) (Tuva 2;4.3)
- c. skola (Tuva, 2;2.21)
- d. vaska (*vasken*) (Ylva 2;3.29)
- (18) a. hund (Ylva 2;3.29)
- b. mann (Tuva 2;7.10)

For andre hankjønnsord er det vanskelegare å avgjere om dei har inkjekjønnsending (*-et*) eller om dei har ei form for *-e*-ending. Dette gjeld ord som mellom anna *bjørne*, *busse*, *klosse* og *strikke*. Ordet *kloss* er mest sannsynleg eit eksempel på ei naken form, sidan det er vanleg å bruke *klosse* i ubunden form eintal i trøndersk.

Idun har berre fire døme på avvikande suffiksformer blant alle sine 340 førekomstar. Tre av desse er *-en*-ending ved hokjønnsord, medan det eine avviket i hankjønn er at ho har *-a*-ending på *bil* (27a). Som nemnd over, er det ikkje gitt at dette er eit avvik. Difor kan vi seie at Idun sin bruk av det bundne suffikset eigentleg er fri for avvik, noko som kan henge saman med at ho er det eldste av dei tre barna om ein ser på aldersspennet da opptaka blei gjort.

8. I trøndersk blir ordet *smokk* oftast uttala *smokke* i ubunden form eintal.

5.3. *Dobbel bestemming og demonstrativ*

Sidan det er få forekomstar av dobbel bestemming og demonstrativ i Ringstad-korpuset, har vi slått saman desse to variablane i tabell 4. I trøndersk er det mogleg å bruke demonstrativet *derre* ved alle tre genus. Barna i dette korpuset nyttar *derre* i seks tilfelle, og alle forekomstane opptre saman med hankjønnsord.⁹ Desse forekomstane er inkludert som målspråklige ytringar i tabell 4.

Barn	Hankjønn		Hokjønn		Inkjekjønn		Total	
	det. ¹⁰	suffixs	det.	suffixs	det.	suffixs	det.	suffixs
Idun	5/5 (100%)	4/5 (80%)	2/2 (100%)	2/2 (100%)	-	-	7/7 (100%)	6/7 (85,7%)
Tuva	5/5 (100%)	4/5 (80%)	5/5 (100%)	5/5 (100%)	1/2 (50%)	1/2 (50%)	11/12 (91,7%)	10/12 (83,3%)
Ylva	18/18 (100%)	15/18 (83,3%)	4/4 (100%)	3/4 (75%)	2/7 (28,6%)	6/7 (85,7%)	24/29 (82,8%)	24/29 (82,8%)
Total	28/28 (100%)	23/28 (82,1%)	11/11 (100%)	10/11 (91%)	3/9 (33,3%)	7/9 (77,8%)	42/48 (87,5%)	40/48 (83,3%)

Tabell 4: *Determinativ og suffixs ved dobbel bestemming og demonstrativ (% målspråklik/total).*

Hokjønn og hankjønn har same determinativ i konstruksjonar med dobbel bestemming og demonstrativ, og vi ser at dei nyttar *den/denne* i samsvar med målspråket ved ho- og hankjønnsord. Ved inkjekjønnsord ser vi derimot at *det/dette* berre blir brukt tre av ni gonger. I dei siste seks høva er det hankjønns- eller felleskjønnsdeterminativet som blir overgeneralisert. Dette er illustrert i (19a–f). Det vil seie at 42 av 48 prenominala determinativ er hankjønn/felleskjønn.

- (19)
- a. Denne pate (*fatet*) (Ylva 2;3.28)
 - b. Den sukkeret (Tuva 2;3)
 - c. Den boret (Ylva 2;1.17)
 - d. Den ælikoptere (*helikopteret*) (Ylva 2;2.21)
 - e. Den puslespølle (Ylva 2;3.28)
 - f. De(t) andre pledd (Ylva 2;3.29)

Om ein ser på dei bundne suffixsa, har 11 av 12 hokjønnsord *-a*-ending, medan seks av sju inkjekjønnsord har *-et*-ending. Når hokjønnsord har avvikande end-

9. Ylva produserer *derre* ein gong, medan Tuva bruker *derre* fem gongar. Det er ein ganske stor del sidan ho berre ytrar 11 determinativ totalt.

10. *Den, denne, derre.*

ing, er det hankjønnsendinga *-en* som blir brukt (20a), medan inkjekjønnsorda opptre i naken form (20 b–c).

- (20) a. Den guloten (*gulroten*) (Ylva 2;2.13)
 b. Det sukker (Tuva 2;3)
 c. De(t) andre pledd (Ylva 2;3.29)

23 av 28 hankjønnsord har *-en*-suffiks i bunden form. Med eitt unntak har alle dei avvikande førekomstane substantivet i naken form (21a–d).

- (21) a. Den store edderkopp (Idun 2;4)
 b. Den ny dervett (*serviett*) (Ylva 2;3.13)
 c. Den denses (*genser*) (Ylva 2;2.4)
 d. Derre dress (Tuva 2;3)

Berre ved eitt høve har substantivet fått ei anna form (22).

- (22) *den klosse* (Ylva 2;3.8)

Dømet i (22) *kan* tolkast som eit tilfelle av inkjekjønnsuffiks. Det er likevel meir sannsynleg at også dette er eit eksempel på ei naken form, jf. diskusjonen i del 5.2.

5.4. Possessiv

I dette delkapitlet presenterer vi resultat for produksjon av pre- og postnominalt possessiv (tabellane 5 og 6). Ettersom det er svært få førekomstar av prenominalt possessiv, kommenterer vi berre desse resultata kort, medan vi går grundigare inn på resultata for postnominalt possessiv.¹¹ Vi har avgrensa resultata til possessivformer som kan ha tre genusformer.

Tabell 5 viser data for prenominal possessiv. Kolonnene i tabellen er delt inn etter genusform på substantiva, og tala i tabellen viser kor mange av substantiva som har fått målspråklik, kongruerende form på possessivet. Det er få

11. Korpuset inneheld mange konstruksjonar med possessiv av typen *tante sin* (Tuva 2;3.21) og *mamma sin* (Tuva 2;1.18) som vi har utelate. Grunnen er at desse konstruksjonane eigentleg er førekomstar av prenominalt possessiv, men det etterstilte substantivet, som possessivet kongruerar med, er utelate fordi det er underforstått i samtala. I korpuset førekjem slike konstruksjonar ofte i samtaler det foreldra til dømes peiker på ein bokstav og spør barna kven sin bokstav dei peikar på.

førekomstar av denne konstruksjonen i korpuset og dei er ujamt fordelt mellom dei tre barna. Vi ser den same tendensen som for andre genusmarkørar, nemleg at hankjønnsforma er meir frekvent og er meistra betre enn dei andre grammatiske kjønna. Ylva, som produserer flest prenominala possessiv, nyttar hankjønnsform også ved 8 av 13 førekomstar der substantivet har hokjønns- eller inkjekjønnsform.

	Hankjønn	Hokjønn	Inkjekjønn	Total
Idun	6/6 (100%)	1/3 (33,3%)	-	7/9 (77,8%)
Tuva	1/1 (100%)	-	-	1/1 (100%)
Ylva	19/20 (95%)	0/3 (0%)	5/10 (50%)	24/33 (72,7%)
Total	26/27 (96,3%)	1/6 (16,7%)	5/10 (50%)	32/43 (74,4%)

Tabell 5: Prenominalt possessiv i 1., 2. og 3. person eintal ved substantiv i høvesvis hankjønn, hokjønn og inkjekjønn (% målspråklik/total).

Hokjønnsforma førekjem berre i eitt av sju tilfelle (23a), medan halvparten av inkjekjønnsorda har eit inkjekjønnspossessiv. Når barna har eit anna prenominalt possessiv enn målspråket ved ho- og inkjekjønnsord, bruker dei alltid eit hankjønnspossessiv (23b, c). Totalt 83,7 % av dei prenominala possessiva er hankjønnspossessiv. Fem av dei ni avvika som førekjem ved ho- og inkjekjønnsord, inneheld refleksive possessivkonstruksjonar av typen som er vist i (23b, c), og dei tre førekomstane som ikkje inneheld eigennamn, har alle hankjønnsform på det prenominala possessivet (23c).

- (23) a. di suppe (Idun 2;4),
 b. Tobias sin tårn (Ylva 2;6.17)
 c. mamma sin lue (Ylva 2;3.8)

Tabell 6 viser data frå konstruksjonar med postnominale possessiv. Kolonnene i tabellen er delt inn etter genusform på substantiva, og tala i tabellen viser kor mange av substantiva som har fått målspråklik, kongruerande form på suffikset og possessivet.

Barn	Hankjønn		Hokjønn		Inkjekjønn		Total	
	Suffiks	Possessiv	suffiks	possessiv	suffiks	possessiv	suffiks	possessiv
Idun	37/45 (82,2%)	43/45 (95,6%)	27/27 (100%)	26/27 (96,3%)	12/12 (100%)	12/12 (100%)	76/84 (90,5%)	81/84 (96,4%)
Tuva	3/5 (60%)	3/5 (60%)	7/7 (100%)	7/7 (100%)	1/1 (100%)	1/1 (100%)	11/13 (84,6%)	11/13 (84,6%)
Ylva	43/47 (91,5%)	47/47 (100%)	18/23 (78,2%)	16/23 (69,6%)	24/24 (100%)	24/24 (100%)	85/94 (90,4%)	87/94 (92,6%)
Total	83/97 (85,6%)	93/97 (95,9%)	52/57 (91,2%)	49/57 (86%)	37/37 (100%)	37/37 (100%)	172/191 (90,1%)	179/191 (93,7%)

Tabell 6: Postnominalt possessiv og det bundne suffikset, 1., 2. og 3. person eintal ved substantiv i høvesvis hankjønn, hokjønn og inkjekjønn (% målspråk-lik/total).

Ingen gjer feil i inkjekjønn, og det er også den forma med lågast frekvens. For dei to andre genusa er det også her variasjon mellom dei tre barna. Tuva har i det heile få førekomstar av denne typen possessiv. I alle dei sju frasene som har hokjønnsform, bruker ho både possessivet *mi* og *-a*-ending, men seks av desse sju førekomstane er same frase: *dokka mi*. Dette kan difor vere eit døme på at frasen er tileigna som frase, ikkje at ho faktisk meistrar eit grammatisk system. Ein nærare kikk på hankjønnsformene hennar syner også variasjon. For eksempel bruker ho både *-en*-ending og hankjønnspossessiv, og null-ending kombinert med hokjønnspossessiv for substantivet *mamma*. Dette er vist i (24).

- (24) a. mamma din (Tuva 2;0.20)
b. mamma mi (Tuva 2;3)

Variasjonen i (24) kan også skuldast manglande samsvar mellom semantisk/biologisk kjønn (hokjønn) og grammatisk kjønn (hankjønn i mange dialektar). Tuva har også døme på målspråklik bruk av hankjønn i (25a) medan ho bruker hokjønnsform både på suffikset og possessivet i (25b). Som diskutert i 5.2 bruker vaksenpersonane til Tuva både *-a*- og *-en*-ending på *smokk*, noko som kan forklare kvifor ho seier *smokka mi* (25b).

- (25) a. matn min (Tuva 2;7.10)
b. smokka mi (Tuva 2;3.21)

Idun og Ylva produserer fleire postnominale possessivkonstruksjonar. Om vi ser på dataa til Idun, ser vi at ho berre har eitt avvik ved hokjønnsord: *-a*-ending er kombinert med inkjekjønnspossessiv (26):¹²

(26) hårspenna mitt (Idun 2;4.24)

For hankjønnsord har Idun åtte avvik ved suffiks. Ved fleirtalet av desse tilfella (sju av åtte) står substantivet nakent kombinert med *min* (27a, b, c), og fem av desse førekomstane er same frase: *motorsykkel min* (27c). Ordet *hårbørste* opptrer nakent med hankjønnspossessiv (27b), og også med *-a*-ending kombinert med hokjønnspossessiv (28a). I eitt tilfelle bruker Idun hokjønnsuffikset *mi* saman med eit hankjønnsord med *-en*-ending (28b).

- (27) a. pappa min (Idun 2;4)
 b. hårbørste min (Idun 2;4)
 c. motorsykkel min (Idun 2;4)
- (28) a. hårbørsta mi (Idun 2;4)
 b. smekken mi (Idun 2;4)

Smekke er eit interessant tilfelle fordi dette ordet er hokjønn i mange dialektar, medan det er hankjønn i trøndersk. Korpuset syner at mor til Idun har *-en*-ending på dette ordet, medan faren har *-a*-ending. Iduns input for dette ordet er dermed tvtydig.¹³ Denne tvtydige inputen kan truleg forklare kvifor Idun kombinerer *-en*-suffiks med hokjønnspossessiv i (28b). Denne granskinga av hankjønnsstabilitiva til Idun syner at målspråksavvikla hennar berre involverer tre ulike substantiv. Det er interessant å merke seg at fleire av orda der Idun har eit suffiks som ikkje er målspråkklart i han- eller hokjønn, er ord som endar på *-e* (*hårspenne*, *hårbørste*, *smekke*).

12. Idun produserer også frasen *leken min* (2;3.13) som kan vere eit døme på avvikande suffiks og possessiv, sidan ordet *leke* er hokjønn i trøndersk. Det kan også komme frå faren, som er frå Austlandet. Samstundes kan dette også vere eit døme på bunden form av hankjønnsstabilitivet *lek*. Konteksten gjer det ikkje klart kva for av desse substantiva ho bruker, og difor har vi ikkje rekna med denne frasen.

13. Generelt i norsk er det slik at substantiv som ender på *-e* ofte er hokjønn (Trosterud 2001, Urek, Lohndal & Westergaard dette nummeret). I trønderske dialektar er det derimot ikkje typisk for svake hokjønnsord å ende på *-e*, sidan desse orda konsekvent har apokope i dette dialektområdet. Men det er mange svake hankjønnsord som ender på *-e* (t.d. *spade*, *okse*, *kasse*, *påle*), noko som i trønderske dialektar kanskje heller peiker mot hankjønn.

Ylva produserer 23 frasar med hokjønnspossessiv, og 18 av desse har *-a*-ending. Berre ved eitt tilfelle har hokjønnsst substantivet feil suffiks (29a). I dette tilfellet bruker ho både *-en*-ending og hankjønnspossessiv (29a). Resten av mål-språksavvika ved suffiks har null-ending på substantivet. Tre av dei fire sub-stantiva med null-ending har også hankjønnspossessivet *min* (29b, c, d),¹⁴ medan ei naken form har hokjønnspossessiv (29e). Berre to av Ylva sine avvik har ulikt genus på suffiks og possessiv. Begge desse har hokjønnsuffiks kombinert med hankjønnspossessiv (29a, b).

- (29) a. taftn (*saften*) min (Ylva 2;3.20)
 b. kake min (Ylva 2;4.10)
 c. krokodillematpakke min (Ylva 2;3.28)
 d. sjokoladecake min (Ylva 2;4.10)
 e. brøskiv mi (Ylva 2;6.7)
 f. tåa min (Ylva 2;8.11)
 g. kaka min (Ylva 2;3.15, to førekomstar)

Ylva har fire mål-språksavvik på hankjønnspossessiva, og alle avvika inneber at det bundne suffikset mangler, slik vi ser i (30).

- (30) a. mamma min (Ylva 2;3.13, 2;5.1 (to førekomstar))
 b. busse min (Ylva 2;1.24)

Tre av desse avvika gjeld same substantiv: *mamma*. Ylva har tydeleg vanskar med dette ordet, for i eit høve korrigerer ho eigen bruk av possessiv:¹⁵

- (31) mamma mi min (Ylva 2;8.10)

Truleg har Ylva sine mål-språksavvik ved ordet *mamma* same forklaring som Tuva sine mål-språksavvik: manglande samsvar mellom semantisk/biologisk kjønn og grammatisk kjønn. Ylva sine avvik ved hankjønn er berre knytta til to ulike ord, og ho har flest avvik ved hokjønnsord.

Samla sett kan vi seie at det avviket vi finn mest av ved postnominale possessiv, er bar form av substantivet. I dei fleste av tilfella står den nakne forma av substantivet saman med hankjønnspossessivet *min*, både ved hokjønnsord

14. Det er muleg tolke (29 b, c og d) som at substantivet har inkjekjønnsending. Vi trur imidlertid ikkje det er tilfellet.

15. Vi har ikkje rekna inn frasen i (31) i tabell 4.

og hankjønnsord. Vi finn oftare *min* kombinert med hokjønnsord enn *mi* kombinert med hankjønnsord, og vi finn berre eitt døme på bruk av inkjekjønnspossessiv saman med han- eller hokjønnsord (26).

6. Drøfting

I denne delen av artikkelen diskuterer vi funna våre opp mot forskningsspørsmåla som blei presentert i del 3. Vi listar dei opp igjen her:

1. Kva er distribusjonen av genusformer og tilhøyrande bøyingsklassar i talespråket til barn frå Trondheims-området?
2. Korleis er distribusjonen av genusformer i talemålet til barna frå Trondheims-området samanlikna med distribusjonen i talemålet til barna frå Tromsø?
3. Er det skilnad mellom ulike genusformer og tilhøyrande bøyingsklassar?

Vi vil nå diskutere kvart av desse forskningsspørsmåla opp mot resultatata frå korpusundersøkingane våre.

Det første forskningsspørsmålet handlar om kva former som finst i korpuset, både former på frie morfem og former som er bundne på substantivet sjølv. Tabellane 7 og 8 syner resultatata samla for alle tre barna.

	Hankjønn	Hokjønn	Inkjekjønn	Total
Ubunden form eintal	100/100 (100%)	3/19 (15,8%)	13/24 (54%)	116/143 (81,1%)
Framforstilt determinativ	28/28 (100%)	11/11 (100%)	3/9 (33,3%)	42/48 (87,5%)
Prenominal possessiv	26/27 (96,3%)	1/6 (16,7%)	5/10 (50%)	32/43 (74,4 %)

Tabell 7: Genus på separate morfem (ubunden artikkel, framforstilt determinativ og prenominal possessiv), (% målspråklik/total).

På overordna nivå syner resultatata våre at det er ein klar skilnad mellom frie morfem og suffiksformer. Barna har mindre problem med suffiksa samanlikna med dei frie formene. Det er lite produksjon av hokjønnsformer i ubunden form eintal, og dei tre førekomstane som finst, kjem alle frå Idun (jf. tabell 7). Idun er også det barnet som produserer det eine prenominala possessivet i hokjønnsform som førekjem i datamaterialet. Ho er det eldste barnet, og også det barnet

	Hankjønn	Hokjønn	Inkjekjønn	Total
Bunden form eintal	933/956 (97,6%)	436/454 (96%)	418/421 (99,3%)	1787/1831 (97,6%)
Demonstrativ/dobbel bestemming-suffiks	23/28 (82,1%)	10/11 (90,9%)	7/9 (77,8%)	40/48 (83,3%)
Bunde suffiks ved postnominal possessiv	83/97 (85,6%)	52/57 (91,2%)	37/37 (100%)	172/191 (90,1%)
Postnominal possessiv	93/97 (95,9%)	49/57 (86%)	37/37 (100%)	179/191 (93,7%)

Tabell 8: Suffiksformer (bunden form eintal, dobbel bestemming og demonstrativ, suffikset på substantiv ved etterstilt possessiv og postnominal possessiv), (% målspråklik/total).

som har det mest utvikla genus- og bøyingsssystemet om vi ser på alle former samla. Totaltalet på 15,8 % for ubunden form eintal er difor ikkje så informativt når det er så låge tal. Busterud et al. (2019, 2020) fann berre 4 % for same kategori, men korpustala er som sagt for låge til å kunne seie noko meir om ein eventuell skilnad her. I begge høva er det hankjønnsforma *en* som blir nytta i staden. For inkjekjønnsforma *et* er det heller ikkje eit stort tal på førekomstar, og berre kring halvparten (54 %) er korrekte. Tilsvarende tal i den eksperimentelle studien til Busterud et al. (2019, 2020) er 70 %, men også her er det uråd å seie noko meir om relasjonen mellom desse. Felles for begge studiane er at hankjønnsformer blir nytta i staden for inkjekjønnsformer. At hankjønn er det dominerande genus, er ikkje så rart sidan hankjønn er mest frekvent og også standardverdien for tildeling av genus (jf. Trosterud 2001, Lohndal & Westergaard 2021). Det er også viktig å vere merksam på at for dei unge barna i korpuset er ikkje genussystemet på plass, jmfør Westergaard & Rodina (2015) og Busterud et al. (2019, 2020) sine funn av at genus i norsk er tileigna først ved sjuårsalderen. Dette kan forklare kvifor barna går for standardverdien. Etter kvart som dei blir eldre, vil dei utvikle eit endeleg genussystem. Dette gjer at dataa i korpuset ikkje kan seie så mykje om endringa som den eksperimentelle studien til Busterud et al. (2019, 2020) peikar på, sidan dei ser på eldre barn og fleire generasjonar. Skulle vi kunne seie noko om dette, måtte vi vite meir om korleis desse barna utvikla genussystemet seinare. Dataa frå denne studien er likevel interessante, for dei gir oss kunnskap om tileigning av genus i tidlege fasar av innlæringa.

Eit anna interessant trekk er at det er variasjon mellom ulike former. Om vi ser på ubunden form eintal, er det hokjønn som har størst avvik. For framforstilte determinativ, derimot, er det inkjekjønn som har det største avviket (berre

33,3 % av produksjonen er lik målspråket, jf. tabell 7). Det siste er kanskje ikkje så rart sidan det er formsamanfall mellom hankjønn og hokjønn for framforstilte determinativ, slik at inkjekjønnsforma er den einaste forma som er ulik dei andre. Likevel kan ein undre seg over at barna har så store problem med inkjekjønnsforma her. Det tilsvarande talet for dei yngste barna i den eksperimentelle studien til Busterud et al. (2019, 2020) var 63 % for inkjekjønn, men det er verd å merke seg at desse barna var eldre (3;4–5;9 år). Sidan vi veit at inkjekjønn er det mest problematiske genuset (jf. Rodina & Westergaard 2015 og Busterud et al. 2019, 2020), er det ikkje så overraskande at det er lågare korrekt produksjon av inkjekjønn i ubunden form eintal og framforstilt determinativ når barna er yngre. Det som derimot er overraskande, er at barna har riktig possessiv og suffiks i 37 av 37 tilfelle med postnominal inkjekjønn, medan dei berre har riktig possessiv ved fem av ti førekomstar ved prenominal possessiv (jf. tabell 5 og 6). Ein kunne sett føre seg at barna ville ha større avvik ved postnominale possessiv sidan denne konstruksjonen er kompleks med både possessiv og suffiks i bunden form (jf. Anderssen & Westergaard 2010 og Anderssen, Lundquist & Westergaard 2018). Ei mogleg forklaring på dette kan vere at postnominalt possessiv har eigenskapar som gjer at det liknar meir på den bundne artikkelen enn på andre frie former. Lødrup (2011) argumenterer for at postnominalt possessiv er eit klitikon, og Svenonius (2017) utviklar ein analyse der dette possessivet liknar på den bundne artikkelen. Dette kan forklare kvifor barna sin produksjon er meir målspråklik med postnominale possessiv enn med prenominalale possessiv. Samstundes er det viktig å vere merksam på at korpuset inneheld få førekomstar av desse konstruksjonane, særleg for prenominalale possessiv. Det er difor også uklart kor mykje vekt vi skal legge på dette funnet.

Vi ser også variasjon mellom suffiksformene. For suffikset på substantiv med postnominal possessiv er det hankjønn som har størst avvik, mens det er inkjekjønn som har størst avvik på suffikset i dobbel bestemming. Når det er avvik ved hokjønnsord, blir alltid hankjønnsuffikset brukt. Ved avvikande suffiks har inkjekjønnsord enten hankjønnsuffiks eller naken form, mens hankjønnsord stort sett har naken form ved suffiksavvik. Mønsteret er igjen at det er hankjønnsforma som blir overgeneralisert.

Når det gjeld suffikset i bunden form ved postnominal possessiv, er det viktig å hugse på at mange av avvika frå målspråket kjem av at barna nyttar nakne former. For suffikset i bunden form går resultatet saman med avviket vi ser på framforstilt determinativ i dobbel bestemming: Her har barna generelt problem med inkjekjønn, både på frie og bundne former. Det er interessant å sjå at det i korpuset er 90,9 % målspråklige former for hokjønnsuffiksa ved

dobbel bestemming, medan det berre er 77 % i dei eksperimentelle dataa til Busterud et al. (2019, 2020). I bunden form eintal er målspråklik produksjon av hokjønnsformer blant barna i korpuset enda høgare: 96 %. Det er uklart kva som kan forklare kvifor barna i korpuset oftare produserer *-a*-ending ved hokjønnsord. Opptaka til korpuset blei gjort få år føre dei eksperimentelle data blei samla inn, slik at det er lite truleg at avstand i tid kan forklare skilnaden. Ei mogleg forklaring kan vere at nokre av hokjønnsorda som blei nytta i den eksperimentelle studien til Busterud et al. (2019, 2020), var ukjente for barna, og at dei blei kategoriserte som hankjønnsord rett og slett fordi hankjønnsord er mest frekvente (jf. Trosterud 2001). Dataa i Ringstad-korpuset inneheld berre naturleg, spontan tale, og barna kan difor i teorien la vere å produsere ord dei er usikre på. Busterud et al. (2019, 2020) var overraska over at hokjønnsuffiksa ikkje låg over 90 %, og tolka dette som eit mogleg teikn på ei begynnande språkending. Korpusdata kan ikkje seie mykje om dette, for det kan også berre vere tale om naturleg variasjon mellom barn. Slik variasjon kan godt finnest sjølv i ein situasjon der språket er i endring. Difor må meir forskning til for å få ei betre forståing av kva som eventuelt skjer med dei bundne suffiksa i Trondheims-området.

Om vi ser på det andre forskingsspørsmålet vårt, er dei overordna resultatata like dei Rodina & Westergaard (2013) kom fram til. Det er ein tydeleg skilnad mellom frie former og suffiksa. Og nokre av kategoriane er meir eller mindre like. Til dømes gjeld dette suffiksa i bunden form eintal, der skilnadene er minimale. For andre kategoriar er det skilnader. Til dømes er det mindre korrekt produksjon av *et* i Tromsø samanlikna med Ringstad-korpuset. Likevel er det uklart kor mykje vekt vi bør legge på dette. Ein grunn er at tala til dei to studiane er særst ulike. Informantane i Tromsø-studien produserar i snitt 3201 ytringar, medan informantane i vår studie har eit snitt på 673 ytringar. Totalt har Ringstad-korpuset 24 førekomstar der *et* kjem føre eit substantiv (54 % korrekte), mens Rodina & Westergaard har 125 førekomstar (29 % korrekte). Det er mogleg at prosentdelen vår ville ha vore likare Rodina og Westergaard sin dersom vi hadde hatt meir data. Våre resultat skil seg noko frå Rodina & Westergaard (2013) sine funn også for possessiv. Det generelle biletet er at barna i Trondheim har meir korrekt produksjon av possessiv enn barna i Tromsø: 96 % for hankjønn mot 88 % i Tromsø, 76,9 % for hokjønn mot 67 % i Tromsø, og 89,4 % for inkjekjønn mot 71 % i Tromsø. Her er det viktig å merke seg at det er stor variasjon mellom talet på førekomstar både i Trondheim og Tromsø, og begge stadar er tala relativt låge. Dette gjer det utfordrande både å samanlikne og å seie noko sikkert om tileigninga av genus for denne konstruksjonen.

Rodina & Westergaard (2013) rapporterer ikkje resultat for suffikset i bunden form ved postnominale possessiv, så her får vi ikkje gjort noka samanlikning. Ein treng truleg eksperimentelle data for å få tilstrekkeleg mengd data til å seie noko sikkert om tileigning av possessivkonstruksjonen (jf. Rodina & Westergaard 2021 for Tromsø-dialekten). Ein annan faktor er at barna i Tromsø blei fødd i 1995, mens barna i Trondheims-området blei fødd i 2010. Dette er ein ganske stor skilnad, og sidan det norske genussystemet ser ut til å endre seg på kort tid, kan ein slik skilnad vere relevant her.

Det tredje forskingsspørsmålet handlar om kva skilnadene mellom ulike genusformer fortel om tilhøvet mellom genus og bøyingsklassar. Vi finn få førekomstar av grammatisk hokjønn, altså *ei* og prenominal *mi*, medan vi finn fleire førekomstar av *-a*-ending og postnominal *mi*. Sjølv om datasettet har relativt få førekomstar av possessivkonstruksjonar og difor må tolkast med varsamheit, ser dataa i Ringstad-korpuset ut til å støtte føreseinga om at prenominal possessiv uttrykkjer genus, medan postnominal possessiv uttrykkjer bøyingsklasse (jf. Lødrup 2011, Svenonius 2017 og Lohndal & Westergaard 2021). Førekomsten av prenominal possessiv svarer til førekomsten av ubunden form eintal for alle tre genus. Hankjønnsforma blir produsert nærast konsekvent (96 % og 100 %), hokjønn ligg på 15,8 % og 16,7 %, medan inkjekjønn blir produsert i om lag halvparten av tilfella (54 % og 50 %). Framforstilte determinativ skil seg truleg ut frå dei andre genusmarkørane fordi det er formsamanfall mellom hankjønn og hokjønn. Når barna bruker standardverdien, gir det målspråklik produksjon for hankjønn og hokjønn, men ikkje for inkjekjønn. Eit anna poeng er at inkjekjønnsforma *det* også vil vere mindre frekvent i inputten samanlikna med *den*. For postnominale possessiv er skilnaden mellom dei tre genusa liten (86–100 %), og variasjonen liknar det vi finn for andre suffiks (77–100 %). Også her skil dataa frå dobbel bestemming og demonstrativar seg noko ut. Dette heng truleg saman med at desse konstruksjonane er meir komplekse enn dei andre konstruksjonane ved at dei krev både ein framforstilt genusmarkør og eit bunde suffiks.

Skilnadene vi observerer, passar godt inn i det litteraturen dei seinare åra har argumentert for, slik vi gjorde greie for i del 2. Genus er noko ein finn på frie former, det som Hockett (1958) og Corbett (1991) refererer til som «associated words». Bøyingsklasse definerast gjerne som «a set of lexemes whose members each select the same set of inflectional morphemes» (Aronoff 1994: 66). Dette tyder at bundne former uttrykkjer bøyingsklasse. Skiljet er også nyttig når ein ser på dialektar som kan ha fleire bøyingsklassar per genus, jf. det tradisjonelle skiljet mellom sterke og svake substantiv. Hovudmotivasjonen

er altså at former som uttrykkjer genus, oppfører seg forskjellig frå former som uttrykkjer bøyingsklasse. Ein meir tradisjonell analyse, der bundne former på substantivet gjerne blir sett på som uttrykk for genus, vil vente at dei bundne formene oppfører seg på same måte som dei frie formene. Dataa våre syner tydeleg at dette ikkje er tilfelle, til liks med mykje nyare forskning som del 2 gjer greie for. Her går vi ikkje nærare inn på korleis ein teoretisk skal gjere greie for denne skilnaden, men syner til Lohndal & Westergaard (2021) for ein mogleg analyse innanfor rammeverket Distribuert morfologi og Svenonius (2017) for ein analyse av possessivpronomen der desse ikkje uttrykkjer genus.

7. Konklusjon

Målet med denne artikkelen har vore å sjå på genusformer i korpus med barnespråk frå Trondheims-området. Eit viktig mål var å sjå korleis unge barn nyttar ulike genus- og bøyingsformer i naturleg tale, på eit tidspunkt der genussystemet ikkje er heilt på plass. Eit problem er at det ikkje er så mange førekomstar som vi kunne ønske oss i korpuset. Det gjer det vanskeleg å leggje for mykje i dei mønstra som kjem fram. Vi ser likevel nokre tydelege tendensar som syner at barna i stor grad overgeneraliserer til standardverdien for genus, nemleg hankjønnsformer. Bundne former oppfører seg annleis, dei er i stor grad målspråklike. Ei samanlikning med korpusdata frå barn på same alder i Tromsø syner stor grad av likskap. Ein skilnad er at barna i Trondheims-området har færre problem med inkjekjønn enn barna i Tromsø. Samla sett gir den markante skilnaden mellom frie former og bundne former ytterlegare støtte for å skilje mellom genusmarkørar og bøyingsformer.

Referansar

- Anderssen, Merete. 2006. *The Acquisition of Compositional Definiteness in Norwegian*. Ph.d.-avhandling, Universitetet i Tromsø.
- Anderssen, Merete, Björn Lundquist og Marit Westergaard. 2018. Cross-linguistic similarities and differences in bilingual acquisition and attrition: Possessives and double definiteness in Norwegian heritage language. *Bilingualism: Language and Cognition* 21, 748–764.
- Anderssen, Merete og Marit Westergaard. 2010. Frequency and economy in the acquisition of variable word order. *Lingua* 120, 2569–2588.
- Andersson, Erik. 2000. How many gender categories are there in Swedish? B. Unterbeck, M. Rissanen, T. Nevalainen og M. Saari (red.): *Gender in*

- grammar and cognition II: Manifestations of gender*, Berlin: Mouton de Gruyter, 545–560.
- Aronoff, Mark. 1994. *Morphology by itself*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Beito, Olav T. 1954. *Genusskifte i nynorsk*. Oslo: Det Norske Videnskaps-Akademi.
- Bentzen, Kristine. 2000. *I like not it like du like it! A case study of language transfer in bilingual first language acquisition*. MA-oppgåve, Universitetet i Tromsø.
- Berg, Ivar. 2019. Gender and declension mismatches in West Nordic. C. Fabrizio og M. Cennamo (red.): *Historical Linguistics 2015: Selected papers from the 22nd International Conference on Historical Linguistics, Naples, 27–31 July 2015*, Amsterdam: John Benjamins, 97–114.
- Busterud, Guro, Terje Lohndal, Yulia Rodina og Marit Westergaard. 2019. The loss of feminine gender in Norwegian: a dialect comparison. *Journal of Comparative Germanic Linguistics* 22, 141–167.
- Busterud, Guro, Terje Lohndal, Yulia Rodina og Marit Westergaard. 2020. Hvor mange genus er det i Trondheims-dialekten? *Maal og Minne* 2, 1–36.
- Corbett, Greville G. 1991. *Gender*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dahl, Östen. 2000. Elementary gender distinctions. B. Unterbeck, M. Rissanen, T. Nevalainen og M. Saari (red.): *Gender in grammar and cognition II: Manifestations of gender*, Berlin: Mouton de Gruyter, 577–593.
- Dalen, Arnold. 2008. Innleiing og avgrensing. A. Dalen, J. R. Hagland, S. Hårstad, H. Rydving og O. Stemshaug (red.): *Trøndersk språkhistorie: språkforhold i ein region*, Trondheim: Tapir, 13–82.
- Enger, Hans-Olav. 2004. On the relation between gender and declension: A diachronic perspective from Norwegian. *Studies in Language* 28, 51–82.
- Faarlund, Jan Terje, Svein Lie og Kjell Ivar Vannebo. 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fretheim, Thorstein. 1985. Er bokmålet tre- eller tvekjønnet? E. H. Jahr og O. Lorentz (red.): *Morfologi/Morphology*, Oslo: Novus, 99–102.
- Haugen, Einar. 1976. *The Scandinavian Languages: An introduction to their history*. London: Faber.
- Hockett, Charles F. 1958. *A course in modern linguistics*. New York: MacMillan.
- Jahr, Ernst Håkon. 1998. Sociolinguistics in historical language contact: The Scandinavian languages and Low German during the Hanseatic period. E. H. Jahr (red.): *Language Change: Advances in Historical Sociolinguistics*, Berlin: Mouton de Gruyter, 119–113.

- Jahr, Ernst Håkon. 2001. Historical sociolinguistics: The role of Low German language contact in the Scandinavian typological split of the late Middle Ages. *Lingua Posnaniensis* 43, 95–104.
- Kristoffersen, Gjert. 2011. Cirkumfleksstonelaget i Oppdal. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 29: 221–262.
- Lohndal, Terje, og Marit Westergaard. 2016. Grammatical Gender in American Norwegian Heritage Language: Stability or attrition? *Frontiers in Psychology* 7, 344. DOI: 10.3389/fpsyg.2016.00344.
- Lohndal, Terje, og Marit Westergaard. 2021. Grammatical Gender: Acquisition, Attrition, and Change. *Journal of Germanic Linguistics* 33, 95–121.
- Lødrup, Helge. 2011. Hvor mange genus er det i Oslo-dialekten? *Maal og Minne* 2, 120–136.
- Nesse, Agnete. 2005. Boken – *han* og kua – *den*. Om endringer i norske genus-system. *Maal og Minne* 2, 136–146.
- Plunkett, Kim og Sven Stromqvist. 1992. The acquisition of Scandinavian languages. D. I. Slobin (red.): *The crosslinguistic study of language acquisition*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 457–556.
- Ringstad, Tina Louise. 2014. Byggeklossar i norsk barnespråk. Om tre norske barn si tileigning av funksjonelle kategoriar. MA-oppgåve, NTNU.
- Rodina, Yulia. 2008. Semantics and morphology: The acquisition of grammatical gender in Russian. Ph.d.-avhandling, Universitetet i Tromsø.
- Rodina, Yulia og Marit Westergaard. 2013. The acquisition of gender and declension class in a non-transparent system: Monolinguals and bilinguals. *Studia Linguistica* 67, 47–67.
- Rodina, Yulia og Marit Westergaard. 2015. Grammatical gender in Norwegian: Language acquisition and language change. *Journal of Germanic Linguistics* 27, 145–187.
- Rodina, Yulia og Marit Westergaard. 2017. Grammatical gender in bilingual Norwegian Russian acquisition: The role of input and transparency. *Bilingualism: Language and Cognition* 20, 197–214.
- Rodina, Yulia og Marit Westergaard. 2021. Grammatical gender and declension class in language change: A study of the loss of feminine gender in Norwegian. *Journal of Germanic Linguistics* 33, 235–263.
- Svenonius, Peter. 2017. Declension class and the Norwegian definite suffix. V. Gribanova og S. S. Shih (red.): *The morphosyntax-phonology connection: Locality and directionality at the interface*, Oxford: Oxford University Press, 325–359.

- Trosterud, Trond. 2001. Genustilordning i norsk er regelstyrt. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 19, 29–57.
- Trudgill, Peter. 2013. Gender maintenance and loss in Totenmålet, English, and other major Germanic varieties. T. Lohndal (red.) *In Search of Universal Grammar: From Old Norse to Zoque*, Amsterdam: John Benjamins, 77–107.
- Urek, Olga, Terje Lohndal og Marit Westergaard. Dette nummeret. *En splyv eller et splyv*: Tilordning av grammatisk genus til nonce-substantiv i norsk. *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*.
- Vanvik, Arne. 1971. The phonetic-phonemic development of a Norwegian child. *Norsk tidsskrift for sprogvidenskap* 24, 269–325.
- Westergaard, Marit, og Yulia Rodina. 2016. Hvor mange genus er det i Tromsø-dialekten? *Maal og Minne* 2, 159–189.

Summary

The last decade has witnessed a lot of research into grammatical gender in Norway, both its acquisition and how the gender system seems to be undergoing a change. Based on corpus data, Rodina & Westergaard (2013) investigate how children below the age of three acquire the gender system in the Tromsø dialect. They find that children do not struggle with the definite form, but they do struggle with gender on other forms. The current article investigates corpus data from three children below of the age of three in the Trondheim area in order to scrutinize the distribution of grammatical gender in natural production. Overall, we find the same tendency as in the Tromsø corpus, but there are also some interesting differences. Theoretically, the article discusses the difference between grammatical gender and declension class in lieu of the data presented.

Guro Busterud
Førsteamanuensis i nordisk språkvitenskap
Universitetet i Oslo
0317 Oslo
guro.busterud@iln.uio.no

Terje Lohndal
Professor i engelsk lingvistikk
NTNU Noregs teknisk-
naturvitenskaplege universitet
7491 Trondheim
Professor II i lingvistikk
UiT Noregs arktiske universitet
9037 Tromsø
terje.lohndal@ntnu.no